

سرشناسه:	شهیدی پاک، محمد رضا.
عنوان و پدید آورنده:	تاریخ سوریه و شامات دوره اسلامی در قرون وسطی، تاریخنگاری محلی و جغرافیای تاریخی شام/محمد رضا شهیدی پاک.
مشخصات نشر:	قم، سرای کتاب ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری:	۱۴۷ صفحه
شابک:	۳-۳۴-۶۵۶۷-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی:	فیا

انتشارات سرای کتاب

۰۹۱۰۷۷۱۷۱۸۷

شناسنامه

عنوان کتاب:..... تاریخ سوریه و شامات دوره اسلامی در قرون وسطی، تاریخنگاری محلی و جغرافیای تاریخی شام
نویسنده:..... محمد رضا شهیدی پاک
ناشر:..... سرای کتاب
تیراژ:..... ۵۰۰ جلد
نوبت چاپ:..... چاپ اول / ۱۳۹۷

همه حقوق مادی و معنوی برای مولف محفوظ است

تاریخ سوریه و شامات دوره
اسلامی در قرون وسطی
تاریخنگاری محلی و جغرافیای
تاریخی شام

دکتر محمد رضا شهیدی پاک
دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز
گروه تاریخ

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۷
بخش اول : انعکاس شام باستان در منابع تاریخی و جغرافیایی اسلامی در قرون وسطی:	۹
فصل اول: شام مرکز باستان ، نقاط شهری شام باستان:	۹
بخش دوم: ویژگی شهر های اسلامی شامات در قرون وسطی - جغرافیای تاریخی شام:	۱۷
فصل اول: وصف جغرافیای شام:	۱۷
فصل دوم: تقسیم شامات بوسیله خلافت اسلامی به پنج پادگان شهر:	۱۷
فصل سوم: وصف شامات قرن پنجم هجری بوسیله ناصر خسرو فاطمی قبا دینانی اسماعیلی:	۲۴
فصل چهارم: پارادایم وصف شام در رحله های حج غرب اسلامی (مغربی واندلسی و افریقیه):	۴۸
بخش سوم: شکل گیری قدرت اسلامی جدید درشام: تغییر معادلات قدرت در شام بر اساس موازنه	۵۲
فصل اول: شام در صدر اسلام: فتوحات شام:	۵۲
فصل دوم بررسی نص کلاسیک طبری و بلاذری:	۵۳
فصل سوم: بنای سیاسی شامات در عصر راشدین وامویان:	۵۳
بخش چهارم: تاریخ سیاسی امویان دمشق:	۵۷
فصل اول آغاز خلافت با امواج مخالفت ها در جزیره:	۵۷
فصل دوم حادثه مرج عذارا و ریشه کنی تشیع از شامات:	۵۹
فصل سوم محاکمه سپاه شام در مورد حجاز:	۵۹
فصل چهارم: پایان امویان در شام: قتل رجال بنی امیه بالشام	۶۰
بخش پنجم جنبش ها و نهضت های شام:	۶۳
فصل اول: قرامطه.....	۶۳
فصل دوم: کارکرد ایده تو لوژی- اخبار القرامطه در مصر و شام و جزیره:	۶۴
بخش ششم : تاریخ شامات از چشم انداز دول حاکم در حلب : جغرافیای تاریخی حلب : تاریخ محلی حلب: ..	۶۷
فصل اول: جغرافیای حلب:	۶۷
فصل دوم: حلب در آغاز دوره اسلامی : حلب در متون تاریخی و جغرافیای اسلامی:	۶۸
فصل سوم: اهمیت حلب در دروه اسماعیلی - فاطمی شام:	۶۸
فصل چهارم: حلب عصر حمدانی (۲۹۳ - ۳۹۴ / ۹۰۶ - ۱۰۰۴) : دولت -شهر حلب حمدانیان :	۶۸
فصل پنجم: حلب عصر بنی مرداس (۴۱۵ - ۴۷۲ / ۱۰۲۴ - ۱۰۸۰)	۷۰

فصل ششم: حلب و مرکز قدرت نمایی سلجوقیان و اتابکان آن فرع اول : سلاجقه شام:	۷۱
فصل هفتم: شامات و اختلاف فرزندان ملکشاه.....	۷۲
فصل هشتم: تاریخ میا فارقین و و صف شامات در ۴۸۹.....	۷۲
فصل نهم: اتابکان زنگی حلب: زنگیان در حنب (۶۶۰/۵۲۱):	۷۳
فصل دهم: استمرار فرهنگ و تمدن اسلامی در حلب زنگیان:	۷۵
فصل یازدهم : حلب ایوبی در برابر دمشق زنگی:	۷۵
بخش هفتم: تاریخ جنگ های صلیبی: رخدادی از شامات:	۷۸
فصل اول: چشم انداز اجمالی جنگ های صلیبی:	۷۸
فصل دوم بررسی هشت جنگ کلاسیک صلیبی :	۷۸
فصل سوم متا فیزیک جنگ های صلیبی:	۱۰۲
فصل چهارم عرفان جنگ های صلیبی:	۱۰۳
فصل پنجم بیژانس و اروپا در جنگ های صلیبی:	۱۰۳
فصل ششم ایبلا و حقلیه در جنگ های صلیبی	۱۰۴
فصل هفتم فاطمیان در جنگ های صلیبی فاطمیان در برابر جنگ های صلیبی	۱۰۴
فصل هشتم جنگ های صلیبی و مخاطرات بین مصر و شام.....	۱۰۶
فصل نهم دولت های لاتینی در شامات.....	۱۰۶
فصل دهم اسماعیلیه و کارکرد آن ها در جنگ های صلیبی.....	۱۰۷
فصل یازدهم: ورود قدرت ترک های سلجوقی به محدوده قدرت صلیبی: حضور قدرت ترک در منطقه شام و نفوذ در جزیره و رابطه با مصر: خطیه به نام خلافت عباسی در شامات:	۱۱۴
فصل دوازدهم: اضطراب در پا به های قدرت روم شرقی و زمینه نظامی جنگ صلیبی	۱۲۰
فصل سیزدهم: بغداد و و خلایف او در جنگ صلیبی -	۱۲۰
فصل چهاردهم: ایران در برابر جنگ صلیبی	۱۲۰
فصل پانزدهم: ایوبیان و ورود قدرت کرد به محدوده جنگ های صلیبی	۱۲۱
فصل شانزدهم: اخبار جنگ های صلیبی از ابن فوطی:	۱۲۱
فصل هفدهم: نقش جنگ های صلیبی در انتقال تمدن اسلامی به غرب در قرون وسطی.....	۱۲۲
بخش هشتم: تفرقه امارات و دول اسلامی و تفوق صلیبی - دولت های کوچک محلی موازی عصر سلطه.....	۱۲۵
فصل اول : تقسیم قدرت در شامات در دوره سلاجقه.....	۱۲۵
بخش نهم: تاریخ سیاسی فاطمیان در شامات:	۱۳۰
بخش دهم : فرهنگ و تمدن اسلامی در عصر ایوبی در شام.....	۱۳۳

۶ / تاریخ سوریه و شامات دوره اسلامی در قرون وسطی، تاریخنگاری محلی و جغرافیای تاریخی شام

- فصل اول: نظام تعلیم و تربیت در شامات و مراکز و نهاد های آموزشی در عصر ایوبی ۱۳۳
- بخش یازدهم: فرهنگ و تمدن اسلامی عصر ممالیک در شامات: ۱۳۸
- مصادر و ماخذ و منابع: ۱۴۲

بیشگفتار

۷۶۲ بار تا ظهور اسلام در منطقه شامات ایران و روم با هم مصاف دادند. شامات بیشتر از هر موضوع دیگر در تاریخ جهان در ادوار باستان و قرون وسطی و مدرن و معاصر تاریخ ساز است. . جنگ های دویست ساله صلیبی از جمله حوادث بین المللی در تاریخ جهان است که از آن با عنوان مسئله شامیه یاد شده است. تحقیقات متعدد، اثار فراوان در تاریخ شام، تاریخنگاری مستقل مکتب شام را بوجود آورده است. که ده ها اثر بزرگ دایره المعارف و تک نگاری شهر ها و دول و اشخاص و رجال شامات مانند تاریخ دمشق ابن عساکر و الوافی صفدی و تاریخ البشر و الانس الجلیل بتاریخ القدس و الخلیل از جمله ان ها است. نویسندگان این آثار شامی و در صحنه حضور داشته اند. در عصر کنونی کتاب دایره المعارف جنگ های صلیبی از نویسنده معاصر زکار فقط به این بخش از تاریخ جهان اختصاص دارد که نشان می دهد حوادث شامات همچنان بخشی از حوادث زنده و تاریخ ساز جهان برای شرق و غرب است که خاورشناسان معروف معاصر اشپولر و برنارد لويس که تحقیقات گسترده ای در مورد شامات ارایه کرده اند، حوادث شام را در قلب تحقیقات خود قرار دادند. اهمیت سیاسی اجتماعی حوادث شامات در این است که مانند مرقعه چهل تکه ای است که امکان اقدام جامع مشترک در آن وجود ندارد. و انبوه روبه نژاید حوادث آن، سرمایه پژوهش در زمینه های مختلف است شام آزمایشگاه ظهور و سقوط دول و پیدایش و نابودی ملل است. حوادث تاریخ جهان ج.ج. ۱ و ج.ج. ۲. که چهره جدیدی به دنیا داد، بر محور شامات انجام شد. تاسیس دولت لاتینی در فلسطین شامات را در متن حوادث و تصمیمات جهانی قرار داده است. کتاب حاضر ظهور و سقوط جریان های متعدد و گوناگون و متفاوت سیاسی مذهبی و اجتماعی و فرهنگی و تمدنی است که بسیاری از آن ها مانند فرقه دروز تا قرن بیستم همچنان ناشناخته بودند. تکه های گوناگون ده ها قدرت محلی خود پازلی در تاریخنگاری شامات است که در عین جاذبه های متفاوتی همواره دارای دافعه فیزیکی است. نمونه تاریخی این روند در ظهور خلافت فاطمیان در مصر و شام و تلاش مدام

خلافت عباسی برای گسستن و دفع آن است مسئله ای که همچنان بخشی از تاریخنگاری مورد اختلاف و صحنه جنگ مورخان معاصر در حوادث عصر فاطمیان و جنبش ها و قدرت های محلی شامات عصر فاطمی است اما نکته در این واقعیت ماندگار تاریخی تمدن در شامات مانند مصر است که ریشه در شکوه بی نظیر تمدنی عصر خلافت فاطمیان دارد و زنگیان و ایوبیان و ممالیک با همه تلاش آن ها برای محو آثار فاطمیان ، چیزی جز توسعه فرهنگ و تمدن اسلامی با حذف شعایر تشیع نیستند. پژوهش حاضر نیز یکی از آثار در تاریخنگاری شام است که کوشیده است اطراف این نزاع بین المللی در تاریخ شام را بررسی و داوری و تحلیل کند. اهمیت معاصر بین المللی تاریخنگاری شامات در تاریخ جهان است. زیرا منطقه ای که قرن ها با عنوان " شامات " و سرزمین رواج فرهنگ و تمدن سریانی در عرف جغرافیایی باستان و قرون وسطی و دوره اسلامی نامیده شده است ، در تاریخنگاری اروپایی معاصر با عنوان لوانت Levant از ان یاد شده است این منطقه که در حقیقت نامی برای ورود به شرق از مرکز کنترل محلی دمشق در قلب شامات وضع شده است اما فراگیری سرزمینی ان به مصر و عراق و بین النهرین و ترکیه برای اعمال نفوذ سیاست شامی قدرت های جدیدی است که در نیمه دوم قرن بیستم شامات را در اختیار گرفته اند. ریشه واژه ۱۴۹۷ به سال به سرزمین های شرق مدیترانه و تاسیس کمپانی انگلیسی لوانت در ۱۵۸۱ می رسد اما استعمال کنونی ان برای مقاصد ژئوپلیتیک پس از سقوط عثمانی و تاسیس دولت فرانسوی سوریه و لبنان به نام دولت قیم فرانسوی لوانت (۱۹۲۰ - ۱۹۴۶) برمی گردد. با کاربرد ژئوپلیتیک لوانت و با این نامگذاری و استعمال ان در همه ابعاد تاریخنگاری شامات پرچمدار تاریخنگاری شامات با عنوان لوانت اکنون در دست خاورشناسان بزرگ و محققان ان ها است.